

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุปวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานด้านวิชาการและปัญหาในการดำเนินงานด้านวิชาการของโรงเรียนมัธยมสาธิต สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ดำเนินการวิจัยโดยมีประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ โรงเรียนมัธยมสาธิต สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำนวน 10 โรงเรียน ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่ม คือ ผู้บริหาร จำนวน 90 คน ครูอาจารย์ จำนวน 233 คน รวมประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาทั้งหมด จำนวน 323 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม 2 ชุด คือ ชุดของผู้บริหารและชุดของครูอาจารย์ แต่ละชุดแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามชนิดตรวจสอบรายการ (Check list) ใช้ศึกษาสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามชนิดตรวจสอบรายการ (Check list) ใช้ศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านวิชาการในโรงเรียน

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ใช้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินงานด้านวิชาการในโรงเรียน

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้วยตนเองและโรงเรียนในส่วนภูมิภาคเก็บรวบรวมทางไปรษณีย์ ได้แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์คืนมาจำนวน 323 ชุด คิดเป็นร้อยละ 91.50 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด แล้วนำข้อมูล เกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถามและการดำเนินงานด้านวิชาการในโรงเรียนมาวิเคราะห์โดย

การแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินงานด้านวิชาการ ในโรงเรียน วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดเป็นตารางประกอบคำบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 ผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31-40 ปี วุฒิปริญญาสูงสุดระดับปริญญาโท ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าหมวดวิชาโดยมีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งปัจจุบันระหว่าง 1-5 ปี มีอายุราชการและการปฏิบัติงานในโรงเรียนระหว่าง 16-20 ปี ตำแหน่งทางวิชาการส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ มีชั่วโมงสอนระหว่าง 13-15 คาบ และจำนวนรายวิชาที่สอน คือ 3-4 วิชา

1.2 ครูอาจารย์ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41-50 ปี วุฒิปริญญาสูงสุดระดับปริญญาโท มีหน้าที่รับผิดชอบเป็นครูอาจารย์ผู้สอน ส่วนใหญ่มีอายุราชการ และปฏิบัติงานในโรงเรียนตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป มีตำแหน่งทางวิชาการเป็นอาจารย์ มีชั่วโมงสอน ระหว่าง 13-15 คาบ และจำนวนรายวิชาที่สอน คือ 1-2 วิชา

2. การดำเนินงานด้านวิชาการในโรงเรียน รวม 9 ด้าน คือ ปรัชญา และจุดประสงค์ หลักสูตรการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน การนิเทศและพัฒนาครู กิจกรรมเสริมหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน ห้องสมุด การแนะแนว และการประเมินผล สรุปผลได้ดังนี้

2.1 ปรัชญาและจุดประสงค์ของโรงเรียน

ปรัชญาของโรงเรียนมัธยมสาธิต สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ผู้บริหารและครูอาจารย์ส่วนใหญ่ระบุว่า มีลักษณะสอดคล้องกับหลักการ จุดหมาย โครงสร้างและเกณฑ์การใช้หลักสูตรแม่บทและเห็นว่า เหมาะสมแล้ว โดยมีจุดประสงค์ในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถศึกษาต่อได้และมีความเหมาะสมดีแล้ว ส่วนการดำเนินงานด้านวิชาการของโรงเรียน มีความสอดคล้องกับปรัชญาและจุดประสงค์ ผู้บริหารมีการเตรียมงานด้านการเผยแพร่โดยการกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติงานไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนครูอาจารย์ส่วนใหญ่มีการศึกษานโยบายและแผนงานที่กำหนดไว้ ด้านการดำเนินงานเผยแพร่ ผู้บริหารส่วนใหญ่ พิมพ์ไว้ในคู่มือครู คู่มือนักเรียนหรือวารสารของโรงเรียน และครูอาจารย์ศึกษาจากข้อความดังกล่าว

ส่วนการประเมินผลการดำเนินงาน ผู้บริหารและครูอาจารย์ ประเมินจากความสามารถและพฤติกรรมของนักเรียน

2.2 ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน

ผู้บริหารส่วนใหญ่เตรียมงานโดยกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติงานไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนครูอาจารย์มีการศึกษานโยบายและแผนงานที่กำหนดไว้ การนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารจัดครูอาจารย์เข้าสอนตามความรู้ความสามารถสอดคล้องกับหลักสูตร โดยครูอาจารย์จัดการเรียนการสอนตามแนวทางที่กำหนดไว้ตามจุดหมายของหลักสูตร มีการประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร โดยผู้บริหารและครูอาจารย์ประชุมชี้แจงในวันประชุมพิเศษ ผู้บริหารจัดให้มีเอกสารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายทุกฉบับไว้ในโรงเรียนมากที่สุด ส่วนเอกสารประกอบหลักสูตรที่ครูอาจารย์ใช้เป็นส่วนใหญ่ คือ คู่มือครูและหนังสือแบบเรียนโดยผู้บริหารได้รับมาจากหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการและจัดไว้ให้ครูอาจารย์ได้ศึกษาประจำทุกหมวดวิชา ประเมินผลการดำเนินงาน โดยผู้บริหารสังเกตการปฏิบัติงานของครูอาจารย์และการเข้าร่วมประชุมสัมมนาของครูอาจารย์

2.3 ด้านการจัดการเรียนการสอน

การเตรียมงานด้านนี้ ผู้บริหารส่วนใหญ่ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับรายวิชา ครูอาจารย์จำนวนนักเรียน เพื่อใช้จัดตารางสอน ส่วนครูอาจารย์มีการศึกษาหลักสูตรและลักษณะของรายวิชาที่สอน ผู้บริหารมอบหมายให้หัวหน้าหมวดวิชาเป็นผู้จัดตารางสอน โดยรวบรวมข้อมูลด้านจำนวนคาบเรียน การจัดแผนการเรียน การคิดอัตราค่าจ้าง การจัดครูอาจารย์เข้าสอน การใช้ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการและสนาม โดยครูอาจารย์มีส่วนในการเสนอข้อมูลดังกล่าวให้ผู้มีหน้าที่ได้รับทราบ การจัดเวลาเรียนของนักเรียน ผู้บริหารจัดทำคู่มือนักเรียน เพื่อประชุมชี้แจงเกี่ยวกับเกณฑ์เวลาเรียน แจงให้นักเรียนและผู้ปกครองรับทราบ ครูอาจารย์บันทึกเวลามาเรียนและการเข้าห้องเรียนของนักเรียน ผู้บริหารจัดห้องวิชาการ ให้เป็นศูนย์รวมเอกสารหลักสูตรและข้อมูลทางวิชาการให้ครูอาจารย์ได้ศึกษา ส่วนสถานที่และห้องปฏิบัติการทางวิชาการที่ทุกโรงเรียนจัดให้มีคือ ห้องแนะแนว ห้องสมุด ห้องดนตรีไทย ห้องศิลปศึกษา ห้องปฏิบัติการเคมี ห้องปฏิบัติการฟิสิกส์ ห้องปฏิบัติการอาหารและโภชนาการและสนามกีฬา โดยผู้บริหารกำหนดระเบียบวิธีการใช้สถานที่และห้องไว้ชัดเจนและครูอาจารย์ใช้สถานที่/ห้องปฏิบัติการทางวิชาการโดยมีเจ้าหน้าที่และนักวิชาการให้บริการ ด้านการสอนผู้บริหารจัดครูอาจารย์เข้าสอนตามวุฒิการศึกษา ความถนัดและความสามารถ การกำหนดให้ครูอาจารย์

ดำเนินงานวิชาการผู้บริหารส่งเสริมให้ครูอาจารย์ในโรงเรียนเป็นอาจารย์นิเทศก์นิเทศนักศึกษาฝึกสอน/ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ส่วนครูอาจารย์มีการศึกษาหาความรู้เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ในวิชาชีพตามสายงานที่ปฏิบัติ ด้านวิธีสอนผู้บริหารจัดให้ครูอาจารย์เข้ารับการอบรมสัมมนา ด้านเทคนิควิธีสอนแบบใหม่ในสถาบันต่าง ๆ และครูอาจารย์เตรียมการสอนล่วงหน้าโดยการทำแผนการสอน/โครงการสอน/บันทึกการสอน ผู้บริหารจัดสอนซ่อมเสริมนอกเวลาเรียนโดยมีครูอาจารย์ เสนอปัญหาการเรียนของนักเรียนให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ ประเมินผลการดำเนินงานโดย ผู้บริหารสังเกตการปฏิบัติงานของครูอาจารย์และคณะกรรมการ ส่วนครูอาจารย์ ใช้วิธีสังเกตพฤติกรรมและผลการเรียนของนักเรียน

2.4 ด้านการนิเทศและพัฒนาครู

ผู้บริหารส่วนใหญ่เตรียมงานด้านนี้โดย สืบหาข้อมูลความต้องการของครูอาจารย์ และครูอาจารย์ จะศึกษานโยบายและแผนปฏิบัติงานของโรงเรียน ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูอาจารย์ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น ครูอาจารย์เข้าร่วมประชุมของโรงเรียนก่อนเปิดภาคเรียน มีการประเมินผลงานด้านนี้โดย ผู้บริหารสังเกตการปฏิบัติงานของครูอาจารย์และครูอาจารย์ เข้าร่วมประชุมสัมมนา

2.5 ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ในการเตรียมงานด้านนี้ ผู้บริหารส่วนใหญ่ สืบหาข้อมูลความพร้อมของโรงเรียนเกี่ยวกับครูอาจารย์ สถานที่ อุปกรณ์ งบประมาณ ระยะเวลา ส่วนครูอาจารย์จะศึกษานโยบายและแผนปฏิบัติงานของโรงเรียน ผู้บริหารเปิดโอกาสให้นักเรียนมีอิสระในการเลือกเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดให้ ส่วนครูอาจารย์เข้าร่วมประชุมครูอาจารย์ที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรม กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ผู้บริหารทุกโรงเรียนจัดให้มีคือกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมส่งเสริมวิชาการต่าง ๆ ในหลักสูตร และกิจกรรมชมรมต่าง ๆ มีการประเมินผลงานด้านนี้โดย ผู้บริหารและครูอาจารย์สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน

2.6 ด้านสื่อการเรียนการสอน

ในการเตรียมงานด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารส่วนใหญ่จัดสรรงบประมาณสนับสนุน ส่วนครูอาจารย์จะเป็นผู้กำหนดแผนปฏิบัติงานของตนเอง ผู้บริหารจัดซื้อสื่อการเรียนการสอนที่มีความจำเป็นตามที่ครูอาจารย์เสนอให้จัดซื้อ การประเมินผลการดำเนินงานด้านนี้ ผู้บริหารใช้วิธีสอบถามครูอาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้รับบริการ และการเข้าร่วม

ประชุมสัมมนาของครูอาจารย์

2.7 ด้านห้องสมุด

ผู้บริหารส่วนใหญ่มีการเตรียมงานด้านห้องสมุด โดยการสำรวจความต้องการของบุคลากรเกี่ยวกับการจัดหาหนังสือประจำห้องสมุดและครูอาจารย์เสนอข้อมูลตามความต้องการใช้หนังสือและอุปกรณ์ประจำห้องสมุดให้ผู้บริหารทราบ การจัดสถานที่ห้องสมุดผู้บริหารจัดให้มีอาคารห้องสมุดโดยเฉพาะ และจัดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถไว้บริการประจำห้องสมุด โดยครูอาจารย์ได้ใช้บริการจากเจ้าหน้าที่ด้วยเช่นกัน ผู้บริหารมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและการอ่านโดยจัดนิทรรศการในวันสำคัญต่าง ๆ และครูอาจารย์มีส่วนร่วมโดยเข้าชมนิทรรศการดังกล่าว ส่วนการประเมินผลการดำเนินงานด้านห้องสมุด ผู้บริหารส่วนใหญ่ สอบถามจากนักเรียนและผู้ใช้บริการ ครูอาจารย์มีส่วนร่วมในการประเมินผลโดยการศึกษาจากรายงานสรุปผลการปฏิบัติงานของห้องสมุด

2.8 ด้านการแนะแนว

การเตรียมงานด้านการแนะแนว ผู้บริหารส่วนใหญ่ แต่งตั้งครูอาจารย์ที่มีวุฒิการศึกษาหรือผ่านการอบรมด้านแนะแนวมาทำหน้าที่อาจารย์แนะแนว ครูอาจารย์ส่วนใหญ่เสนอความต้องการแนะแนวด้านต่าง ๆ แก่ฝ่ายแนะแนว ผู้บริหารจัดให้มีชั่วโมงเรียนแนะแนวในทุกระดับชั้น จัดบริการให้คำปรึกษาทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ครูอาจารย์ส่วนใหญ่พบผู้ปกครองนักเรียนเป็นรายบุคคลตามที่ฝ่ายแนะแนวจัดขึ้น การประเมินผลงานด้านการแนะแนวผู้บริหารส่วนใหญ่ใช้วิธีสอบถามจากครูอาจารย์และคณะทำงาน ส่วนครูอาจารย์ส่วนใหญ่เข้าร่วมการประชุมสัมมนา

2.9 ด้านการประเมินผล

การเตรียมงานด้านนี้ ผู้บริหารส่วนใหญ่แต่งตั้งกรรมการดำเนินงานและครูอาจารย์ศึกษามาตรฐานงานวิชาการ มาตรฐานการศึกษาและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ส่วนการประเมินผลงานวิชาการ ผู้บริหารกำหนดให้ประเมินโดยครูอาจารย์ประจำวิชา หัวหน้าหมวดวิชา ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการและผู้บริหารโรงเรียนหรือคณะกรรมการและครูอาจารย์ศึกษาเกณฑ์มาตรฐานงานวิชาการก่อนที่จะทำการประเมิน การประเมินผลการศึกษา ผู้บริหารส่วนใหญ่ กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลการศึกษา สำหรับให้ครูอาจารย์ผู้สอนยึดเป็นแนวปฏิบัติในทางเดียวกันและครูอาจารย์ประเมินผลรายวิชาตามเกณฑ์การประเมินของแต่ละรายวิชา มีการประเมินผลงานด้านการประเมินผลงานวิชาการและการประเมินผลการศึกษาโดยผู้บริหาร

สังเกตจากผลการเรียนของนักเรียนและครูอาจารย์ เสนอผลการเรียนของนักเรียนให้ผู้บริหารพิจารณา

3. ปัญหาในการดำเนินงานด้านวิชาการของโรงเรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินงานด้านวิชาการ รวม 9 ด้าน คือ ปรัชญาและจุดประสงค์ของโรงเรียน หลักสูตรการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน การนิเทศและพัฒนาครู กิจกรรมเสริมหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน ห้องสมุด การแนะแนวและการประเมินผล ตามที่ผู้บริหารและครูอาจารย์ระบุไว้ สรุปผลได้ดังนี้

ปัญหาในการดำเนินงานด้านวิชาการของโรงเรียน พบว่าอยู่ในระดับน้อย 2 ด้าน และระดับน้อยที่สุด 5 ด้าน ด้านที่เป็นปัญหาอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านห้องสมุด ส่วนด้านที่เป็นปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านปรัชญาและจุดประสงค์ของโรงเรียนด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศและพัฒนาครู ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการแนะแนวและด้านการประเมินผล

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ปัญหาที่ผู้บริหารและครูอาจารย์ระบุไว้เป็นส่วนใหญ่ แต่ละด้านมีดังนี้ ด้านปรัชญาและจุดประสงค์ของโรงเรียน ได้แก่ ขาดการติดตามประเมินผลการดำเนินงานเผยแพร่ปรัชญาและจุดประสงค์ ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ได้แก่ การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรยังไม่ดีพอ ด้านการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ สถานที่/ห้องปฏิบัติการทางวิชาการมีวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ด้านการนิเทศและพัฒนาครู ได้แก่ ขาดการติดตามประเมินผลงานด้านการนิเทศและพัฒนาครู ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้แก่ ขาดการประสานงานระหว่างครูอาจารย์ที่ปรึกษาของแต่ละกิจกรรม ด้านสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ ปริมาณสื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอกับความต้องการ ด้านห้องสมุด ได้แก่ ปริมาณหนังสือไม่เพียงพอ ด้านการแนะแนว ได้แก่ ครูอาจารย์ในโรงเรียนไม่นิยมใช้บริการ และด้านการประเมินผล ได้แก่ ไม่ได้นำผลที่ได้จากการประเมินมาปรับปรุงงานวิชาการ

การอภิปรายผล

การดำเนินงานและปัญหาในการดำเนินงานด้านวิชาการในโรงเรียน

1. ด้านปรัชญาและจุดประสงค์ของโรงเรียน

ปรัชญาของโรงเรียนส่วนใหญ่มีลักษณะสอดคล้องกับหลักการจุดหมาย โครงสร้าง และเกณฑ์การใช้หลักสูตรแม่บท จึงแสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนมัธยมสาธิต ซึ่งอยู่ในความดูแลของคณะศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์ หรือมหาวิทยาลัยมีภารกิจต่าง ๆ ตามบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนแล้วก็ยังต้องจัดการศึกษาโดยยึดปรัชญาที่สอดคล้องกับหลักสูตรแม่บท ดังนั้น ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนสาธิต จึงไม่แตกต่างไปจากโรงเรียนมัธยมโดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะบทบาทและหน้าที่ของปรัชญาการศึกษาเปรียบเสมือนเครื่องควบคุมทิศทางของการศึกษาให้เป็นไปในแนวเดียวกัน (บุญมี เสงฆอด, ม.ป.ป.) แต่ในด้านจุดประสงค์ของการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการขั้นต่อมาของปรัชญา ที่มีลักษณะเป็นรายละเอียดของการปฏิบัติมากขึ้น โรงเรียนมัธยมสาธิตส่วนใหญ่จะเน้นให้ผู้เรียนสามารถศึกษาต่อได้ ดังนั้น การดำเนินงานด้านวิชาการของโรงเรียนมัธยมสาธิต จึงต้องมีความเป็นเลิศทางวิชาการซึ่งตรงกับความต้องการของผู้ปกครองและนักเรียนและสอดคล้องกับจุดประสงค์ในการจัดตั้งโรงเรียนสาธิตที่ว่า "... เพื่อให้เยาวชนของชาติที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนี้เข้าสู่สถาบันอุดมศึกษา เป็นปัญญาชนที่มีความรู้คู่คุณธรรม นำวิชาการไปแก้ไขปัญหาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายมัธยม), โรงเรียน, 2536)

ส่วนปัญหาที่พบในด้านนี้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยปัญหาที่ผู้บริหารและครูอาจารย์ส่วนใหญ่ระบุไว้คือ ขาดการติดตามประเมินผลการดำเนินงานเผยแพร่ปรัชญาและจุดประสงค์ของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการบริหารงานวิชาการ ที่ระบุว่าการประเมินผลเป็นขั้นตอนของการบริหารงานขั้นสุดท้าย เมื่อเสร็จสิ้นแผน ต้องมีการประเมินผลงาน ตรวจสอบการทำงานว่าได้ผลตามวัตถุประสงค์หรือไม่ และใช้ผลการประเมินเป็นแนวทางการปรับปรุงพัฒนางานและการวางแผนในปีการศึกษาต่อไป ให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ ได้ตามเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษา (กนก จันทร์ขจร, 2533) โดยเฉพาะปรัชญาการศึกษาเป็นเหตุผลของการจัดการศึกษาของคนใดคนหนึ่งหรือของสังคมใดสังคมหนึ่ง ซึ่งอาจจะมืออยู่ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร หรือซ่อนเร้นอยู่ในความรู้สึกความคิดและการกระทำของบุคคลต่าง ๆ

กิจกรรมของปรัชญาการศึกษา จึงเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำความเข้าใจเรื่องดังกล่าวนี้ได้ชัดเจนเพียงใด ก็จะช่วยให้เราจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณค่าและมีคุณภาพที่ดี รวมทั้งการปรับปรุงพัฒนาการศึกษาก็จะเป็นไปในแนวทางที่เหมาะสมขึ้น (สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย, 2531) เมื่อปรัชญาการศึกษา ได้รับการถ่ายทอดเป็นแนวปฏิบัติ ที่ชัดเจนขึ้น หรือเรียกว่า จุดประสงค์ของโรงเรียน ที่มีลักษณะต่อเนื่องและสัมพันธ์กับปรัชญาการศึกษา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูอาจารย์และบุคลากรทุกฝ่ายจะต้องรับทราบและมีความเข้าใจในปรัชญาและจุดประสงค์เป็นอย่างดี ดังนั้น การดำเนินงานด้านการเผยแพร่ปรัชญาและจุดประสงค์ของโรงเรียน จึงต้องมีประสิทธิภาพ และการติดตามประเมินผลการดำเนินงานด้านนี้จะช่วยให้ผู้บริหารทราบว่าการดำเนินงานได้รับผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด

2. ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน

การเตรียมงานด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่กำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติงานของโรงเรียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้ครูอาจารย์มีการเตรียมงานด้านนี้ โดยศึกษานโยบายและแผนปฏิบัติงานของโรงเรียนตามไปด้วยเช่นกัน ดังนั้น การดำเนินงานด้านหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียน จึงเป็นไปในแนวทางเดียวกันทั้งผู้บริหารและครูอาจารย์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักในการบริหารงานวิชาการของกัญญาสาทร (2526) ที่สรุปเป็น 3 ขั้นตอน ในขั้นตอนแรกเป็นขั้นวางแผนก่อนการดำเนินงานโดยผู้บริหารกำหนดนโยบายการปฏิบัติงาน จัดทำโครงการและแผนปฏิบัติงานเพื่อให้งานดำเนินไปตามเป้าหมายและขั้นตอนของแผนที่วางไว้ ส่วนการนำหลักสูตรไปใช้ ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่จัดครูอาจารย์เข้าสอนตามความรู้ความสามารถให้สอดคล้องกับหลักสูตร ในเรื่องนั้นนับว่าเป็นการดำเนินงานที่สำคัญมากของการนำหลักสูตรไปใช้ สมิตร์ คุณากร (2523) กล่าวว่า หลักสูตรจะไม่สัมฤทธิ์ผลถ้าปราศจากการสอนของครู ครูจึงเป็นตัวจักรสำคัญที่สุด การเอาใจใส่ต่อการสอน สอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร

การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรให้ผู้ปกครองและชุมชนได้รับทราบ ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่จัดประชุมชี้แจงในวันปฐมนิเทศ ซึ่งเป็นวันที่มีทั้งผู้ปกครองและนักเรียนเข้าร่วมประชุมเป็นจำนวนมาก จึงทำให้การดำเนินงานในด้านการใช้หลักสูตรได้ถูกถ่ายทอดไปยังผู้ปกครองและนักเรียน ได้อย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์ เนื่องจากมีโอกาสได้ฟังการอธิบายจากผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงและเมื่อมีประเด็นที่ไม่เข้าใจหรือสงสัยก็สามารถซักถามได้ทันที

การดำเนินงานในเรื่องนี้จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นมาก ดังที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523) ได้สรุปไว้ว่าในการนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุเป้าหมาย ครูใหญ่ควรวางแผนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร โดยมีการประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรแก่ผู้ปกครอง กรรมการศึกษาของโรงเรียน และประชาชนในชุมชนนั้น เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมที่จะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งจะต้องทำเป็นระยะติดต่อกันไป แต่ครั้งไม่ควรนาน เพราะจะทำให้เกิดความเบื่อหน่าย โดยประชาสัมพันธ์ในรูปแบบใดนั้น จะต้องถ่วงรอกอย่างดีที่จะทำให้ผู้รับเกิดความสนใจและติดตามความก้าวหน้าของหลักสูตรอยู่เสมอ

การดำเนินงานเกี่ยวกับเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีเอกสารหลักสูตรทุกฉบับที่ได้รับมาจากหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการจัดไว้ให้ครูอาจารย์ได้ศึกษาประจำทุกหมวดวิชาแต่ครูอาจารย์ใช้คู่มือครูและหนังสือแบบเรียนมากที่สุด ดังนั้น จึงควรพิจารณาว่าครูอาจารย์จัดการเรียนการสอนโดยเน้นความสำคัญของเนื้อหาวิชาในคู่มือครูและแบบเรียน จึงอาจมีผลให้ครูอาจารย์ไม่สามารถยืดหยุ่นการสอนให้ดำเนินไปตามความมุ่งหมายของหลักสูตรได้ซึ่งตรงกับแนวคิดของ สุมิตร คุณากร (2523) ที่กล่าวว่าผลเสียจากการที่ผู้สอนยึดหนังสือเรียนเป็นหลัก คือผู้เรียนจะได้รับการศึกษาตามแนวแบบเรียน กำหนดแทนที่จะได้รับการศึกษาตามแนวความมุ่งหมายของหลักสูตร โดยมีงานวิจัยของภาวิดา หาญวัฒนกุล (2530) ที่พบว่า ครูอาจารย์ใช้หนังสือแบบเรียนประกอบการสอนเป็นประจำและมีความคิดว่าเป็นต่อการเรียนการสอนมากเป็นอันดับหนึ่ง โดยใช้คู่มือครูมากเป็นอันดับสอง

ส่วนปัญหาที่พบในด้านนี้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยปัญหาที่ ผู้บริหารและครูอาจารย์ส่วนใหญ่ระบุไว้คือการประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรยังไม่ดีพอ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากยังไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรหรือเปลี่ยนแปลงน้อย แต่อย่างไรก็ตามทุกโรงเรียนจะต้องมีนักเรียนเข้าเรียนใหม่ในทุกปีการศึกษา โดยเฉพาะ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และปีที่ 4 ดังนั้นนักเรียนและผู้ปกครองเหล่านี้ จำเป็นต้องได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรเป็นอย่างดีดังที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523) ระบุว่า การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรจะต้องทำเป็นระยะติดต่อกันอย่างต่อเนื่อง แต่ครั้งไม่ควรนานเพราะจะทำให้เกิดการเบื่อหน่าย ซึ่งสอดคล้องกับ ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) ที่ระบุว่า การประชาสัมพันธ์หลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้ก็เพราะ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรจะมีผลกระทบต่อการบริหารหลักสูตร ผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรจะต้องได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่แตกต่างกันไป

3. ด้านการจัดการเรียนการสอน

การเตรียมงานด้านการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ศึกษาข้อมูลรายวิชา ครูอาจารย์ผู้สอน ห้องเรียนและจำนวนนักเรียน เพื่อใช้จัดตารางสอน ส่วนครูอาจารย์จะศึกษาหลักสูตรและลักษณะของรายวิชาที่สอน งานการจัดตารางสอนเป็นงานที่ต้องอาศัยเทคนิคและความชำนาญมาก ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นการเตรียมในด้านที่เหมาะสมมาก เพราะการจัดตารางสอนที่เหมาะสม ทำให้ครูอาจารย์และนักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนการสอน ส่วนการเตรียมงานของครูอาจารย์โดยศึกษาหลักสูตรและลักษณะของรายวิชานับว่าครูอาจารย์มีความสนใจในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร

การจัดตารางสอนผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่โรงเรียนกำหนดให้หัวหน้าหมวดวิชาเป็นผู้จัดตารางสอนผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการเหมาะสมแล้ว เพราะ หัวหน้าหมวดเป็นผู้ที่ใกล้ชิดครูอาจารย์มากกว่าผู้บริหารในระดับอื่นจึงทราบข้อมูลที่จำเป็นต้องใช้จัดตารางสอนเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ บุญมี เภรชอด (2530) ที่กล่าวว่า หลักการจัดตารางสอนที่มีประสิทธิภาพนั้น ควรให้หัวหน้าหมวดวิชาเป็นผู้จัดจำนวนชั่วโมงและวิชาที่สอนของครูในหมวดวิชาแล้วมอบให้ฝ่ายวิชาการหรือผู้ทำหน้าที่จัดตารางสอน เพื่อนำไปจัดตารางสอนรวมของโรงเรียนต่อไป โดยมีการรวบรวมข้อมูลด้านจำนวนคาบเรียน การจัดแผนการเรียน การคิดอัตราค่าจ้าง การจัดครูอาจารย์เข้าสอน การใช้ห้องปฏิบัติการและสนาม เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาจัดตารางสอน ดังที่ พันธ์ หันนาคินทร์ (2524) ได้กล่าวถึง การจัดตารางสอนว่าผู้จัดจะต้องทราบสิ่งต่าง ๆ คือ จำนวนนักเรียน จำนวนห้องเรียน ระยะเวลาหรือคาบเรียน ลักษณะการสอนและภาระการสอนของครู ผู้วิจัยเห็นว่า การนำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ในการจัดตารางสอนจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานด้านวิชาการของโรงเรียนเป็นอย่างมาก นั่นคือครูอาจารย์มีเวลาเตรียมการสอน หรือปฏิบัติภาระงานอื่น ๆ ได้เหมาะสม นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนกำหนดแผนปฏิบัติงานต่าง ๆ ในโรงเรียนตามกำหนดเวลาในตารางสอนได้อีกด้วย

การจัดเวลาเรียนของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดทำคู่มือนักเรียนหรือปฏิทินพิเศษเกี่ยวกับเกณฑ์เวลาเรียนแจ้งให้นักเรียนและผู้ปกครองทราบ โดยครูอาจารย์บันทึกเวลามาเรียนของนักเรียนและการเข้าห้องเรียนของนักเรียนทุกวัน นับว่าเป็นงานที่โรงเรียนควรจัดทำเป็นอย่างมาก เพราะ โรงเรียนมีhythmสำคัญยังคงต้องกำหนดเกณฑ์การจบหลักสูตรตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อความต่อเนื่องในการศึกษาต่อในระดับสูงที่กำหนดไว้ว่า การประเมินผลการเรียนนักเรียนต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ

80 ของเวลาเรียนในรายวิชานั้น ๆ นักเรียนจึงจะมีสิทธิ์เข้าสอบปลายภาค (พนัส หันนาคินทร์, 2524) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริธร สุขโชใจ (2531) ที่พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ให้ครูอาจารย์ที่ปรึกษาหรือประจำชั้นบันทึกเวลาเรียนของนักเรียนเป็นประจำทุกวัน ซึ่งแจ้งให้นักเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับเกณฑ์เวลาเรียนและการมีสิทธิ์เข้าสอบในแต่ละรายวิชา และให้ครูอาจารย์ผู้สอนแต่ละรายวิชาบันทึกเวลาการเข้าเรียนของนักเรียนทุกครั้ง

การจัดห้องวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดห้องวิชาการเป็นศูนย์รวมเอกสารประกอบหลักสูตรและข้อมูลทางวิชาการให้ครูอาจารย์ได้ศึกษา แต่มีผู้บริหารดำเนินงานเพียงร้อยละ 52 และครูอาจารย์เพียงร้อยละ 36 ผู้วิจัยเห็นว่าโรงเรียนควรให้ความสำคัญหรือมีการดำเนินงานด้านนี้ให้มากกว่านี้ เพราะ ห้องวิชาการมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอน ดังที่ กรมสามัญศึกษาได้ระบุไว้ในเอกสารคู่มือการประเมินมาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2523 เกี่ยวกับความสำคัญของห้องวิชาการไว้ว่าเป็นศูนย์พัฒนาการเรียนการสอน เป็นศูนย์รวมตารางสอนและข้อมูลทางวิชาการ เป็นแหล่งผลิตเผยแพร่และเก็บรักษาเอกสารทางวิชาการของโรงเรียน เป็นศูนย์รวมกิจกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่สำคัญต่อการพัฒนาการเรียนการสอน โดยถ่ายทอดไปยังครูอาจารย์ในโรงเรียน (ศึกษาธิการ, กระทรวง, 2523)

การจัดสถานที่/ห้องปฏิบัติการทางวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า ทุกโรงเรียนจัดให้มีห้องแนะแนว ห้องสมุด ห้องดนตรีไทย ห้องศิลปศึกษา ห้องปฏิบัติการฟิสิกส์, เคมี ห้องปฏิบัติการอาหารและโภชนาการ และสนามกีฬา จึงนับว่าโรงเรียนเห็นความสำคัญของสถานที่ที่ส่งเสริมการเรียนการสอนในลักษณะกว้าง ๆ ครอบคลุมในทุกรายวิชา คือ ห้องแนะแนว และห้องสมุด แต่ผู้วิจัยเห็นว่าโรงเรียนควรจัดห้องปฏิบัติการให้ครบตามกลุ่มวิชาบังคับในโครงสร้างของหลักสูตร นั่นคือ ควรจัดให้มีห้องปฏิบัติการทางภาษา สังคมศึกษาและวิทยาศาสตร์ เพราะ จุดมุ่งหมายของโรงเรียนมัธยมสาธิต คือ เพื่อให้นักเรียนศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา นักเรียนจึงควรได้รับความรู้และประสบการณ์ตรง จากการฝึกทักษะในห้องปฏิบัติการให้ครบทุกกลุ่มวิชาที่จะต้องใช้ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย นอกจากนี้ บทบาทของโรงเรียนสาธิต ตามที่จิตร ศรีส้าน (2511) ได้กล่าวไว้คือ การสาธิตการสอน ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามบทบาทดังกล่าว โรงเรียนสาธิต จึงควรมีห้องปฏิบัติการ ให้ครบทุกกลุ่มวิชา อย่างไรก็ตาม โรงเรียนควรเห็นความสำคัญของห้องปฏิบัติการหรือโรงฝึกงาน ที่ใช้ในการสอน วิชาพื้นฐานอาชีพด้วย เพราะในกลุ่มวิชาดังกล่าว นอกจากจะมีจุดประสงค์ เพื่อการประกอบอาชีพแล้ว

ยังเพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพและมีคุณธรรมในการประกอบอาชีพ จึงเป็นการพัฒนา หรือฝึกฝนทางด้านลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงานให้กับนักเรียนได้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ ฉวีวรรณ เต็มพิทักษ์ (2528) ที่พบว่า อาคารสถานที่ที่ใช้ในการเรียนการสอน วิชาพื้นฐานอาชีพมีไม่เพียงพอและไม่เหมาะสม ดังนั้น ในรายวิชาที่นักเรียน จะต้องปฏิบัติงานจริง จึงต้องจัดสถานที่สำหรับฝึกปฏิบัติงานที่เหมาะสมเพียงพอ หรือโรงฝึกงาน หรือห้องปฏิบัติการ เพื่อช่วยให้การเรียนการสอน มีประสิทธิภาพ (สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย, 2531) ส่วนในการให้บริการหรือการใช้งาน โรงเรียนสาธิตส่วนใหญ่ มีการกำหนดระเบียบวิธีการใช้สถานที่/ห้อง ไว้อย่างชัดเจน จึงน่าจะมีผลให้สถานที่เหล่านี้มีความสะอาดปลอดภัยแก่นักเรียนหรือผู้ใช้ มีอายุการใช้งานนานขึ้นและมีประสิทธิภาพ

การกำหนดให้ครูอาจารย์ปฏิบัติงานด้านการสอน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดครูอาจารย์เข้าสอนตรงตามวุฒิการศึกษา ความถนัดและความสามารถ จึงทำให้ครูอาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เต็มความสามารถ สอดคล้องกับแนวคิดของ กิติมา ปรีดีดิลก (2532) ที่กล่าวถึง การจัดครูเข้าสอนว่า เป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหารที่จะเลือกจัดครูผู้สอนได้เหมาะสมกับรายวิชา ระดับชั้น และความสามารถของผู้เรียน โดยพิจารณาความรู้ความสามารถในวิชาที่สอน เทคนิควิธีสอน และความสามารถในการปกครองดูแลเด็ก กรมสามัญศึกษา (2527) ได้กำหนดหลักในการจัดครูเข้าสอนไว้หลายประการ คือ จัดตามความถนัดของครูผู้สอนตามวิชาเอก วิชาโทที่เรียนมา จัดตามวิชาที่ครูมีความสนใจ หรือวิชาที่ครูมีประสบการณ์มาก่อน ส่วนในการกำหนดให้ครูอาจารย์ปฏิบัติงานวิชาการ ผู้บริหารส่วนใหญ่ส่งเสริมให้ครูอาจารย์ เป็นอาจารย์นิเทศก์ นิสิต/นักศึกษาฝึกสอน/ฝึกประสบการณ์วิชาชีพในโรงเรียนและศึกษาหาความรู้หรือเพิ่มพูนประสบการณ์ในวิชาชีพ ตามสายงานที่ปฏิบัติ จึงเป็นการตอบสนองต่อจุดประสงค์ของการจัดตั้งโรงเรียนสาธิต สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ทุกสถาบันที่ว่าเป็นสถานที่ฝึกหัดการปฏิบัติงานของครู (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, ม.ป.ป.) และในเรื่องนี้ หน่วยประสบการณ์วิชาชีพ ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2536) ได้ระบุไว้ว่า "...คณะครุศาสตร์ระลึกเสมอว่าอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน เป็นอาจารย์ร่วมโครงการประสบการณ์วิชาชีพของคณะครุศาสตร์ เป็นผู้ที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มากต่อการปรับปรุงโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของคณะครุศาสตร์"

การดำเนินงานด้านวิธีสอน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ให้ครูอาจารย์ได้เข้าอบรมสัมมนาด้านเทคนิควิธีสอนแบบใหม่ในสถาบันต่าง ๆ และเตรียมการสอนล่วงหน้าโดย

ทำแผนการสอน/โครงการสอน/บันทึกการสอนและสำรวจปัญหาด้านการเรียนการสอน นับว่าผู้บริหารเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญของงานด้านวิธีสอนเป็นอย่างดี เพราะการสอนหรือวิธีสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งของการใช้หลักสูตรที่จะชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวหรือสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร (บุญมี เพลยอด, 2530) ดังที่ วิชัย ศิษสระ (2535) ได้ให้ข้อคิดสำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนว่า ไม่มีวิธีการเรียนการสอนรูปแบบใดดีที่สุด ครูจึงต้องเลือกใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมของนักเรียน เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่จากงานวิจัยของ จวีวรรณ เต็มพิทักษ์ (2528) พบว่า แต่ละโรงเรียนมีจำนวนนักเรียนมากเกินไปทำให้ครูอาจารย์ไม่อาจใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ ได้ ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่ผู้บริหารและครูอาจารย์ควรนำมาพิจารณาประกอบด้วย และจากการที่ครูอาจารย์ เตรียมการสอนล่วงหน้าโดยทำแผนการสอน/โครงการสอน/บันทึกการสอน จะเป็นการช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้อย่างเป็นระบบไม่ซ้ำซ้อน และมีความต่อเนื่อง ตามแนวคิดของ พันธ์ หินนาคินทร์ (2524) ให้แนวคิดว่าเป็นหน้าที่ของโรงเรียนหรือกลุ่มโรงเรียน จะต้องแบ่งเนื้อหาวิชาในหลักสูตรออกเป็นส่วน ๆ ให้เหมาะต่อการที่จะนำไปสอนนักเรียน ที่แตกต่างกันไปตามท้องถิ่นหรือกาลเวลา นั่นคือ การวางโครงการสอนหรือประมวลการสอน นอกจากนี้ บุญมี เพลยอด (2530) ยังกล่าวว่า บันทึกการสอนนอกจากจะช่วยครูในการเตรียมการสอนแล้วยังจะช่วยให้เกิดความสะดวกในการที่จะให้ผู้อื่นรับหน้าที่แทนเมื่อผู้สอนเดิมไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

การสอนซ่อมเสริม ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนจัดสอนซ่อมเสริมนอกเวลาเรียนตามที่ครูอาจารย์เสนอปัญหาการเรียนของนักเรียนให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ การสอนซ่อมเสริมเป็นการสอนในกรณีพิเศษนอกเหนือไปจากการสอนตามแผนการสอนโดยปกติเพื่อแก้ไขส่วนบกพร่องที่พบในตัวนักเรียน (สามัญศึกษา, กรม, 2524) แต่ผู้วิจัยเห็นว่า การจัดสอนนอกเวลาเรียนไม่น่าจะประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากครูอาจารย์ผู้สอน ต้องเสียสละเวลา ครูอาจารย์บางคนมีงานในหน้าที่รับผิดชอบและงานพิเศษมากเกินไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริธร สุขโงใจ (2531) และประทีป วุฒิรัตนโกวิท (2532) จึงเป็นประเด็นที่ผู้บริหารควรนำมาพิจารณาเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ กิติมา ปรีดีติลล (2532) ได้เสนอแนะว่า ในการจัดการสอนซ่อมเสริมแต่ละครั้งผู้บริหารควรประชุมปรึกษาระหว่างผู้เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนดำเนินการ ชี้แจงความจำเป็นในการเปิดสอน วิธีการสอนและผู้บริหารต้องติดตามประเมินผลการสอนซ่อมเสริมอย่างสม่ำเสมอ

การประเมินผลการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีการดำเนินงานด้านนี้มากกว่าร้อยละ 70 คือ ผู้บริหารใช้วิธีสังเกตการปฏิบัติงานของครูอาจารย์ และคณะกรรมการ ส่วนครูอาจารย์ใช้วิธีสังเกตพฤติกรรมและผลการเรียนของนักเรียน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่ง ที่จะทำให้นักเรียนมีประสิทธิภาพหรือได้รับความสำเร็จ ดังนั้น การที่โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินงานด้านนี้มากจึงแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนให้ความสำคัญด้วยเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามงานด้านนี้มองค้ประกอบหลายประการด้วยกัน การประเมินผลด้วยวิธีการสังเกต จึงไม่เหมาะสมนัก ควรกำหนดนโยบาย จุดประสงค์ วิธีการประเมินและคณะทำงานให้ชัดเจน ทำการประเมินอย่างต่อเนื่องและนำผลการประเมินมาใช้พัฒนาหรือปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน

ส่วนปัญหาที่พบในด้านนี้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยปัญหาที่ผู้บริหารและครูอาจารย์ส่วนใหญ่ระบุไว้คือ สถานที่/ห้องปฏิบัติการทางวิชาการมีวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ได้กำหนดแนวดำเนินการไว้ว่า ในการจัดการเรียนการสอนให้ใช้วิธีผสมผสานการให้ความรู้กับการปฏิบัติจริงโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและกระบวนการกลุ่ม จุดประสงค์ของแต่ละกลุ่มวิชาเน้นที่ทักษะกระบวนการและการปฏิบัติจริง (วิชาการ, กรม, 2534) ดังนั้น ห้องปฏิบัติการทางวิชาการ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทำให้แต่ละโรงเรียนจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ไม่ทันเพราะต้องจัดสรรงบประมาณล่วงหน้า ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535-2539 (พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สภา, 2534) ที่เน้นให้พัฒนาการเรียนการสอนทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และภาษาศาสตร์ (อังกฤษ) โดยปรับปรุงอุปกรณ์ห้องปฏิบัติการให้ทันสมัยและรณรงค์ให้มีการใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องเน้นกิจกรรมในเชิงรูปธรรมอย่างจริงจัง นอกจากนี้ การใช้ห้องปฏิบัติการโดยมีจำนวนนักเรียนมากเกินไป ก็ทำให้อุปกรณ์ไม่เพียงพอด้วยเช่นกัน ผลการวิจัยที่สอดคล้องคือ สุคติใจ ไส้สุก (2522) พบว่า โรงเรียนขาดอุปกรณ์และห้องที่ใช้สอนวิชาปฏิบัติ เพราะมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ ทำให้ส่วนราชการที่มีหน้าที่ผลิตอุปกรณ์จำหน่ายแก่โรงเรียนรัฐบาล ผลิตอุปกรณ์ไม่ทันและสอดคล้องกับ ศิริวัชร สุขโขใจ (2531) ที่พบว่า โรงเรียนขาดงบประมาณสำหรับจัดห้องปฏิบัติการ

4. การนิเทศและพัฒนาครู

การเตรียมงานด้านการนิเทศและพัฒนาครู ผลการวิจัยพบว่า มีการสำรวจข้อมูลความต้องการของครูอาจารย์ ส่วนครูอาจารย์ศึกษานโยบายและแผนปฏิบัติงานของโรงเรียน แต่มีการดำเนินงานเพียงร้อยละ 50 และร้อยละ 40 กว่าเท่านั้น แสดงให้เห็นว่าการเตรียมงานด้านนี้ ยังอยู่ในระดับปานกลาง ค่อนข้างน้อย โรงเรียนจึงควรให้ความสำคัญและกำหนดนโยบายเป็นแนวทางในการพัฒนาให้ชัดเจนกว่านี้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของชูชัย รัตนภิญโญพงษ์ (2527) ที่พบว่า ผู้บริหารและครูอาจารย์ในโรงเรียนมัธยมสาธิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่ามีปัญหาภายในเรื่องนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพครูในโรงเรียน กำหนดไว้ไม่ชัดเจนพอและมีได้นำมาปฏิบัติอย่างแท้จริง เมื่อโรงเรียนมีนโยบายและแผนงานชัดเจนแล้วก็จะสะดวกต่อการดำเนินงานในขั้นต่อไปและเป็นการทำให้ครูอาจารย์ปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องดังที่กิติมา ปรีดีดีลิก (2532) ได้กล่าวว่าการระดมการพัฒนาบุคลากรประกอบด้วย การกำหนดขอบเขต และทิศทางของการพัฒนา วางแผนพัฒนาบุคลากรตามกำหนดขอบเขตหรือนโยบายนั้น ๆ การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคลากรและประเมินผลการพัฒนาบุคลากร

การดำเนินงานด้านการนิเทศและพัฒนาครู ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ ส่งเสริมให้ครูอาจารย์ ได้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นและมีการประชุมครูอาจารย์ทั้งโรงเรียนก่อนเปิดภาคเรียนในทุกปีการศึกษา การดำเนินงานด้านนี้มีจำนวนมากถึงร้อยละ 70 และร้อยละ 80 กว่า ตามลำดับ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาและมีเป้าหมายเพื่อการเป็นผู้นำทางวิชาการ ครูอาจารย์ผู้สอนจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและมีวุฒิการศึกษาสูงด้วย โรงเรียนมัธยมสาธิต ก็เป็นหน่วยงานที่สังกัดสถาบันดังกล่าว ดังนั้นจึงใช้นโยบายเดียวกันหรือสอดคล้องกัน การศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ทันต่อการพัฒนาต่าง ๆ ในปัจจุบัน นอกจากนี้ครูอาจารย์โรงเรียนมัธยมสาธิตบางแห่งต้องสอนในระดับอุดมศึกษาและเป็นอาจารย์นิเทศก์/นักศึกษฝึกสอน/ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โรงเรียนจึงควรสนับสนุนให้ครูอาจารย์ศึกษาต่อเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของชูชัย รัตนภิญโญพงษ์ (2527) ที่พบว่า ผู้บริหารและอาจารย์ในโรงเรียนมัธยมสาธิตมีความเห็นว่าได้มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากคือ จัดให้อาจารย์ได้ศึกษาต่อทั้งภายในและภายนอกประเทศเพื่อเพิ่มพูนความรู้และวุฒิการศึกษา ส่วนการจัดประชุมครูอาจารย์ทั้งโรงเรียนก่อนเปิดภาคเรียนนั้นเป็นการกระตุ้นให้ครูอาจารย์มีการเตรียมพร้อมก่อนการจัดการเรียนการสอนทั้งยังเป็นโอกาส

ที่ผู้บริหาร จะได้ชี้แจงนโยบายในการดำเนินงานของปีการศึกษาหรือภาคเรียนนั้น ๆ ให้ครู อาจารย์ได้รับทราบอีกด้วย

การประเมินผลงานด้านการนิเทศและพัฒนาครู ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสังเกต การปฏิบัติงานของครูอาจารย์ถึงร้อยละ 70 ส่วนครูอาจารย์จะเข้าร่วมประชุมสัมมนา แสดง ให้เห็นว่า ผู้บริหารเห็นความสำคัญของการประเมินผลเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตาม ควร มีการกำหนดรูปแบบการประเมินผลไว้ให้ชัดเจน เพื่อให้ทราบผลการดำเนินงานอย่างจริงจัง เพราะ การพัฒนาครูอาจารย์ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ เป็นอย่างดั่งนั้น ย่อมส่งผลให้ การดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นด้วย

ส่วนปัญหาที่พบในด้านนี้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยปัญหาที่ผู้บริหารและครู อาจารย์ส่วนใหญ่ระบุไว้คือ ขาดการติดตามประเมินผลงานด้านการนิเทศและพัฒนาครู ซึ่ง น่าจะมีผลมาจาก การที่ผู้บริหารประเมินผลงานด้านนี้ โดยวิธี สังเกตการปฏิบัติงานของครู อาจารย์ โดยไม่มีการกำหนดรูปแบบของการประเมินให้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน จึง ทำให้ปัญหานี้ถูกระบุไว้เป็นส่วนใหญ่ เพราะครูอาจารย์ที่ตอบแบบสอบถาม มีจำนวนมากกว่า ผู้บริหาร กนก จันทร์ขจร (2533) เสนอแนะเทคนิคหรือวิธีในการติดตามประเมินผลงาน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาว่า อาจใช้เครื่องมือและกิจกรรม ได้แก่ แบบสังเกต แบบสอบถาม แบบทดสอบ แบบรายงานผลการปฏิบัติงาน บันทึกการประชุม บันทึกการสอน แผนการสอน และแผนปฏิบัติการของโรงเรียน

5. กิจกรรมเสริมหลักสูตร

การเตรียมงานด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร โรงเรียนส่วนใหญ่ สํารวจข้อมูลความ พร้อมของโรงเรียนเกี่ยวกับครูอาจารย์ สถานที่ อุปกรณ์ งบประมาณ ระยะเวลา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุจริต เพ็ชรชอบ (2525) ที่ว่า ทางโรงเรียนต้องให้การอุปถัมภ์ด้วยการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้ เช่น จัดอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมที่เหมาะสม สถานที่ อุปกรณ์และงบประมาณ เท่าที่จะพอจัดให้ได้ โรงเรียนจัดให้นักเรียนเลือกเข้าร่วมกิจกรรม ต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของ ศิริธร สุขโขใจ (2531) ที่พบว่า ครู อาจารย์วางแผนการจัดกิจกรรมโดยประชุมครูอาจารย์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในการวางแผนงานนี้ สุจริต เพ็ชรชอบ (2525) ได้เสนอแนะว่า ควรมีการวางแผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นอย่างดี ครูอาจารย์ที่ปรึกษาควรจะได้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้วางแผนร่วมด้วย ส่วน

กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ทุกโรงเรียนจัดขึ้น คือ กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมส่งเสริมวิชาการต่าง ๆ ในหลักสูตรและกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักสูตรและเป็นประโยชน์ต่อสังคม รวมทั้งส่งเสริมด้านการเรียนของนักเรียนอีกด้วย โรงเรียนมีการประเมินผลงานด้านนี้ โดยวิธีการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนเป็นส่วนใหญ่ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ยังไม่เหมาะสม ควรกำหนดวิธีการประเมินให้ชัดเจนกว่านี้ โดยการทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานของแต่ละกิจกรรม ผลที่ได้รับ ปัญหาอุปสรรค ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ควรจัดประชุมปรึกษากันในระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังที่สุจริต เพียรชอบ (2525) ได้กล่าวถึงหลักการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรว่า แต่ละชุมนุมควรมีการประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อจะได้ทราบว่าในปีหนึ่ง ๆ หรือในภาคเรียนหนึ่ง ๆ ได้จัดกิจกรรมใดขึ้นบ้าง ได้ผลเป็นอย่างไร และนำผลที่ได้จากการประเมินมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานให้ดีขึ้น

ส่วนปัญหาที่พบในด้านนี้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยปัญหาที่ผู้บริหาร และครูอาจารย์ส่วนใหญ่ระบุไว้คือขาดการประสานงานระหว่างครูอาจารย์ที่ปรึกษาของแต่ละกิจกรรม รองลงมาคืองบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่และเวลาที่ใช้ไม่เหมาะสม เนื่องจากปัจจัยด้านนี้ เป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องเวลา ผู้ปกครองส่วนใหญ่ ต้องการให้นักเรียนใช้เวลากับการเรียนมากกว่าการทำกิจกรรม ครูอาจารย์เองก็ระบุปัญหาที่พบจากการจัดการเรียนการสอนว่า โรงเรียนมอบหมายกิจกรรมอื่นที่นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนมากเกินไป ดังนั้น จึงอาจเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาดังกล่าวขึ้นและส่งผลให้การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ได้ผลเท่าที่ควร ผู้บริหารจึงควรพิจารณาภาระงานของครูอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมด้วย นอกจากนี้ ในการวางแผนการจัดกิจกรรม ควรกำหนดวิธีดำเนินงานให้ชัดเจนว่า ต้องมีการประสานงานกันอย่างไรบ้างและในช่วงเวลาใด ดังที่ กองการมัธยมศึกษา (สามัญศึกษา, กรม, 2527) ระบุว่าแนวดำเนินงานกิจกรรมนักเรียนต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความต่อเนื่องและประสานสัมพันธ์ของผู้ร่วมงาน ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน นับตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนที่ได้รับมอบหมาย หัวหน้าหมวดกิจกรรมและครูที่ปรึกษากิจกรรม ซึ่งต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ให้ชัดเจน



6. สื่อการเรียนการสอน

การเตรียมงานด้านสื่อการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ จัดสรรงบประมาณสนับสนุนและครูอาจารย์มีการวางแผนการใช้สื่อการเรียนการสอนของตนเอง จัดซื้อสื่อการเรียนการสอนที่มีความจำเป็นตามที่ครูอาจารย์เสนอมาและมีการประเมินผล โดยการสอบถามจากครูอาจารย์ ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้รับบริการ ผู้วิจัยเห็นว่า สื่อการเรียนการสอน มีประโยชน์ในการช่วยกระตุ้นความสนใจของเด็ก ทำให้เข้าใจบทเรียนได้ง่าย และจำได้ดี ช่วยให้ครูอาจารย์ประหยัดเวลาในการสอนและทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ (2534) ได้กำหนดบทบาทของสื่อการเรียนการสอน ในกระบวนการของการเรียนการสอนว่า เป็นเครื่องมือที่จำเป็นต้องใช้ และในการที่นักเรียนจะเรียนรู้ได้ตาม จุดประสงค์ต่าง ๆ หลายระดับ จะต้องอาศัยสื่อการเรียนการสอนหลายรูปแบบที่เหมาะสมกับ นักเรียน ดังนั้น การจัดสรรงบประมาณสนับสนุน จึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมมาก ซึ่งสอดคล้อง กับ งานวิจัยของ ศิริธร สุขโชใจ (2531) ส่วนการประเมินผล โดยวิธีสอบถามจากครู อาจารย์ ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้รับบริการ ผู้วิจัยเห็นว่ายังไม่เหมาะสม เพราะการประเมินผล จะทำให้ได้ข้อสรุป ในการนำมาพัฒนาปรับปรุง การบริการงานสื่อการเรียนการสอน ให้มี ประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น จึงควรกำหนดรายละเอียดของการประเมินให้ชัดเจน ดังที่ วนิดา (นัมเสมอ) จึงประสิทธิ์ (ม.ป.ป.) ได้เสนอหลัก ในการประเมินผล การบริหารงานศูนย์ บริการสื่อการเรียนการสอนว่าจะต้องประเมินจากบุคคลหลายฝ่ายคือ ผู้ใช้บริการและบุคลากร ในศูนย์บริการ เลือกรูปแบบการประเมินที่มีประสิทธิภาพ เช่น แบบสังเกต แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และจากสถิติการให้บริการ

ส่วนปัญหาที่พบในด้านนี้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยโดยปัญหาที่ผู้บริหารและครูอาจารย์ ส่วนใหญ่ระบุไว้คือ ปริมาณสื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอกับความต้องการ จึงน่าจะมีสาเหตุ มาจากโรงเรียนมีจำนวนนักเรียนและห้องเรียนมากและการจัดการเรียนการสอน ครูอาจารย์ นำเทคนิควิธีต่าง ๆ มาใช้เพื่อถ่ายทอดความรู้อย่างแพร่หลาย ความต้องการใช้สื่อการเรียน การสอนจึงสูงตามไปด้วย ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของนิรมล ธรรมอำนวยสุข (2530) ที่พบว่า มีสื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอและขาดงบประมาณในการจัดซื้อ ดังนั้น การแก้ปัญหาจึง ควรใช้สื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่ให้คุ้มค่า วางแผนการใช้ให้ชัดเจน สามารถหมุนเวียนใช้ ได้ไม่ซ้ำซ้อน โดยการ จัดตารางสอนสลับรายวิชาที่จะต้องใช้สื่อการเรียนการสอนชนิดเดียวกัน ซ่อมแซมบำรุงรักษาส่วนที่มีอยู่ให้ใช้งานได้ดี จัดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถมาให้บริการ

และผลิตสื่อการเรียนการสอนบางชนิดขึ้นใช้เองภายในโรงเรียน การจัดหาสื่อการเรียนการสอนเพิ่มเติม ผู้บริหารควรทำโครงการเสนอคณะหรือมหาวิทยาลัย รวมถึงผู้ปกครองและชุมชน เพื่อให้การสนับสนุนให้มากขึ้นเพราะมีผลต่อการเรียนของนักเรียนโดยตรง

7. ห้องสมุด

การเตรียมงานด้านห้องสมุด ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่สำรวจความต้องการของบุคลากรเพื่อจัดหาหนังสือประจำห้องสมุด ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การเตรียมงานในลักษณะนี้จะทำให้สามารถจัดหาหนังสือได้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการมากที่สุด เนื่องจากบุคลากรของโรงเรียนโดยเฉพาะครูอาจารย์จะทราบถึงลักษณะเนื้อหาวิชาเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเชอ สารีมาน (2515) ที่กล่าวว่า ห้องสมุดควรมีวัสดุในการอ่านที่มีประโยชน์ซึ่งควรให้ครูที่มีคุณวุฒิเป็นผู้เลือก นอกจากการเตรียมงานโดยวิธีนี้แล้วผู้วิจัยเห็นว่าบรรณารักษ์ควรศึกษาหลักสูตรการเรียนการสอนและลักษณะของรายวิชาต่าง ๆ เป็นอย่างดี เพื่อช่วยในการจัดหาหนังสือที่มีความสอดคล้องกับหลักสูตรและใช้เป็นหนังสือประกอบการเรียนแต่ละวิชาได้ เนื่องจากบรรณารักษ์ เป็นผู้ที่มีโอกาสได้พบเห็นหนังสือต่าง ๆ ได้มากกว่าครูอาจารย์ ส่วนด้านสถานที่ห้องสมุด โรงเรียนส่วนใหญ่จัดให้มีอาคารห้องสมุดโดยเฉพาะ จึงเป็นการจัดที่เหมาะสมมากเพราะห้องสมุดควรเป็นสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางและไม่มีเสียงรบกวนจากห้องเรียนหรือสนามกีฬาซึ่งจะสนับสนุนให้ผู้อ่านมีสมาธิในการศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างดี (สมชัย ยุติธรรม, 2522) และเชอ สารีมาน (2525) ยังระบุว่า ห้องสมุดที่ดีต้องมีพื้นที่เพียงพอที่จะใช้เป็นที่พักหนังสือและเก็บหนังสือชั่วคราวไว้ก่อนการซ่อมได้ ส่วนการให้บริการนั้นโรงเรียนส่วนใหญ่ จัดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถไว้ให้บริการประจำห้องสมุด ผู้วิจัยเห็นว่าเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการประจำห้องสมุดนั้น มีความสำคัญและจำเป็นไม่น้อยกว่าบรรณารักษ์และการที่โรงเรียนส่วนใหญ่ เห็นความสำคัญโดยจัดเจ้าหน้าที่มาให้บริการ จึงทำให้การให้บริการมีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น ซึ่งตรงกับแนวคิดของ รัญจวน อินทรกำแหง (2517) ที่กล่าวถึงบุคลากรของห้องสมุดว่า ควรประกอบด้วยบรรณารักษ์หรือหัวหน้างานห้องสมุด ผู้ช่วยบรรณารักษ์ เจ้าหน้าที่บริการ ตลอดจนพนักงานเก็บหนังสือและทำความสะอาด นอกจากนี้ อีรวุฒิ ประทุมพนรัตน์ (2526) ได้กล่าวถึงเจ้าหน้าที่ที่เป็นผู้ให้บริการว่าต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและเป็นกันเอง สัมผัสแจ่มใส เต็มใจบริการ ส่วนในด้านการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและการอ่านโดยจัดนิทรรศการในวันสำคัญต่าง ๆ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็น

การช่วยให้ห้องสมุดมีความสวยงาม สะดุดตา มีชีวิตชีวา ซึ่งมีส่วนจูงใจให้นักเรียนเข้ามาใช้ห้องสมุดมากขึ้น ทั้งยังเป็นการช่วยเสริมความรู้ให้กับนักเรียนอีกด้วย

ส่วนปัญหาที่พบในด้านนี้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย โดยปัญหาที่ผู้บริหารและครูอาจารย์ส่วนใหญ่ระบุไว้คือปริมาณหนังสือไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นปัญหาที่ประสบกับโรงเรียนรัฐบาลทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ โดยการวิจัยของ สุกใจ ใสสุก (2522) พบว่า ผู้บริหารและครูอาจารย์ปฏิบัติน้อยในด้านจำนวนหนังสือที่มีให้อาจารย์และนักเรียนอ่านประกอบเพิ่มเติมความรู้ เนื่องจากขาดงบประมาณ บางโรงเรียนอาจแก้ปัญหาโดยการเก็บเงินบำรุงห้องสมุดจากนักเรียนทุกคนก็เป็นการแก้ปัญหาได้บ้าง แต่เงินดังกล่าวจะต้องนำมาใช้จ่ายในกิจการต่าง ๆ ของห้องสมุดอีกหลายรายการ เช่น ค่าจ้างบุคลากร ค่าซ่อมแซม ค่าวัสดุสำนักงานอื่น ๆ ดังนั้น โรงเรียนจึงต้องจัดสรรเงินเพื่อการจัดซื้อหนังสือเพิ่มเติมให้เหมาะสม ปัญหานี้ แม้จะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย แต่โรงเรียนไม่ควรละเลยเพราะห้องสมุดเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนในสถานศึกษามาก โดยเฉพาะในหลักสูตรฉบับปรับปรุง 2533 มุ่งเน้นให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้มาก ไม่ใช่เรียนจากครูอย่างเดียว (สามัญศึกษา, กรม, 2534) ห้องสมุดจึงต้องจัดหนังสือให้หลากหลายและปริมาณมากพอกับจำนวนผู้ใช้บริการ เพื่อสนับสนุนจุดเน้นดังกล่าว ตามแนวคิดของเชื้อ สาริมาน (2515) ระบุหน้าที่ของบรรณารักษ์ห้องสมุด ไว้ว่า "ต้องจัดห้องสมุดให้มีหนังสืออุเทศอย่างเพียงพอและไม่เป็นหนังสือที่เก่าจนเกินไป มีหนังสือทุกวิชาที่สอนอยู่ในโรงเรียนเพียงพอแก่จำนวนนักเรียน ซึ่งเหมาะที่จะเป็นหนังสืออุเทศและเป็นหนังสืออ่านประกอบ" ครูอาจารย์ผู้สอนก็ต้องให้ความสนใจสำรวจหนังสือในห้องสมุดอยู่เสมอ ว่ามีเพียงพอที่จะใช้ประกอบกับวิชาที่ตัวเองสอนหรือไม่และควรเสนอให้จัดซื้อเพิ่มเติมอยู่เสมอ เพราะวิชาการต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา โดยครูอาจารย์ต้องแจ้งความต้องการให้บรรณารักษ์ทราบ ซึ่งปัญหานี้ ฉวีวรรณ เต็มพิทักษ์ (2528) ทำการวิจัย พบว่า "โรงเรียนขาดการประสานงานระหว่างครูอาจารย์ หัวหน้าหมวดวิชา กับบรรณารักษ์ ในการจัดซื้อตำราวารสารและเอกสาร โรงเรียนจึงควรให้การสนับสนุนด้านนี้ให้มากขึ้น ดังที่ กนก จันทรขจร (2533) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียนทวิธาภิเศก ปีการศึกษา 2533 มีนโยบายด้านการจัดการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยให้ทุกหมวดวิชาจัดทำห้องสมุดรายวิชา ส่วนนโยบายด้านการส่งเสริมกำลังใจอาจารย์ผู้สอน ให้มีการพัฒนาการเรียนการสอน โดยให้อาจารย์ผู้สอน ซื้อหนังสือคู่มือครู หนังสือประกอบการเรียนการสอนได้โดยไม่จำกัดจำนวนเล่มและจำนวนเงิน

8. ด้านการแนะแนว

การเตรียมการด้านการแนะแนวผู้บริหารส่วนใหญ่จัดให้มีครูอาจารย์ที่มีวุฒิการศึกษา ด้านการแนะแนวมาทำหน้าที่อาจารย์ประจำฝ่ายแนะแนว จัดบริการให้คำปรึกษาทั้งรายบุคคล และเป็นกลุ่ม จัดให้มีชั่วโมงเรียนวิชาแนะแนวในทุกระดับชั้น ครูอาจารย์ส่วนใหญ่เสนอข้อมูล ความต้องการแนะแนวด้านต่าง ๆ แก่ฝ่ายแนะแนวซึ่งตรงกับแนวคิดของ วัชร ทรัพย์มี (2520) ที่กล่าวว่า "บุคคลที่ควรมีบทบาทหน้าที่ต่อการบริการแนะแนวในโรงเรียน มิใช่เพียงแต่นักแนะ แนวเท่านั้น ผู้บริหารและครูก็เป็นผู้มีบทบาทในการบริการนี้ด้วย" และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มุกดา สุคนธ์โอสถ (2533) ที่พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาจัดบริการแนะแนวโดยมุ่งที่บริการ ให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลเป็นลำดับแรก ซึ่งถือเป็นหัวใจของการแนะแนวและเป็นการช่วยให้ บุคคลมีความเข้าใจตนเอง รับรู้และมีความเข้าใจในสิ่งที่ป็นจริงด้านตัวเอง ทำให้เข้าใจ พื้นฐานของนักเรียนแต่ละคน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นแก่นักเรียน

ส่วนปัญหาที่พบในด้านนี้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยปัญหาที่ผู้บริหารและครู อาจารย์ส่วนใหญ่ระบุไว้คือ ครูอาจารย์ไม่นิยมใช้บริการ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจาก ครูอาจารย์ มีส่วนร่วมดำเนินงานแนะแนวโดยพบผู้ปกครองเป็นรายบุคคล ตามที่ฝ่ายแนะแนวจัดขึ้นและเมื่อ นักเรียนมีปัญหา นอกจากนี้ผู้ปกครองส่วนใหญ่ของโรงเรียนใน ส่วนกลางจะรับส่งนักเรียนด้วย ตนเองและเป็นอาจารย์ที่สอนอยู่ในมหาวิทยาลัยที่โรงเรียนสาธิตตั้งอยู่ ดังนั้นการติดต่อสื่อสาร ระหว่างผู้ปกครองและครูอาจารย์ จึงเป็นไปอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ครูอาจารย์จึงไม่ต้องใช้ บริการจากฝ่ายแนะแนวมากนัก แต่อย่างไรก็ตามงานแนะแนวยังมีการให้บริการอีกหลายด้านที่ มีส่วนช่วยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของครูอาจารย์เป็นอย่างดี ดังนั้น ฝ่ายแนะแนวจึง ควรกระตุ้นให้ครูอาจารย์เห็นความสำคัญและใช้บริการมากขึ้น ตามที่ วัชร ทรัพย์มี (2532) กำหนดบทบาทของนักแนะแนวในการให้บริการว่า "ต้องสนับสนุนให้ครูมาใช้ประโยชน์จากข้อมูล เกี่ยวกับนักเรียนที่ฝ่ายแนะแนวรวบรวมไว้" แต่เนื่องจากงานแนะแนวในโรงเรียนเป็นงานที่มี เป้าหมายเพื่อตัวนักเรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นการบริการจึงมุ่งที่นักเรียนเป็นส่วนใหญ่ โดยบทบาท ของครูอาจารย์ที่มีต่อการบริการแนะแนว จึงเป็นไปในทาง การมีส่วนร่วมให้ความร่วมมือให้บริการกับ นักเรียนมากกว่าการใช้บริการจากฝ่ายแนะแนว ดังที่ วัชร ทรัพย์มี (2532) กำหนดไว้ คือ ครูอาจารย์ควรศึกษาและทำความเข้าใจในพฤติกรรมนักเรียน ช่วยให้นักเรียนรู้จักตนเองและ ในทุก ๆ ด้าน ติดต่อกับผู้ปกครอง ร่วมมือกับฝ่ายแนะแนวโดยรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน การจัดกิจกรรม การประชุมปรึกษาเพื่อแก้ปัญหานักเรียนและการประเมินผลบริการแนะแนว

9. ด้านการประเมินผล

ผู้บริหารส่วนใหญ่ แต่งตั้งกรรมการดำเนินงานและกำหนดเกณฑ์การวัดและการประเมินผลการศึกษา สำหรับครูอาจารย์ผู้สอนยึดเป็นแนวปฏิบัติในทางเดียวกัน ซึ่งตรงกับแนวคิดของ พันธ์ หันนาคินทร์ (2524) ที่กล่าวว่า การประเมินผลงานเป็นขั้นสุดท้ายของขบวนการบริหารงานและเป็นจุดเริ่มต้นที่จะวางแผนงานต่อไป โดยพิจารณาถึง ความได้ผลของการทำงานที่ผ่านมา การประเมินผลที่ดี ต้องยึดจุดประสงค์ของโรงเรียนเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา มีการปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา อย่างต่อเนื่องและด้วยความร่วมมือร่วมใจของคณะครูทั้งโรงเรียน ส่วนการประเมินผลงานด้านวิชาการ ให้ประเมินโดยครูประจำวิชา หัวหน้าหมวดวิชา ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการและผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งตรงกับแนวคิดของนพพงษ์ บุญจิตราคุลย์และคณะ (2521) ที่กล่าวว่า " บุคลากรที่ทำหน้าที่ประเมินผลงานด้านวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา นั้น ควรจะได้แก่ ครูประจำวิชา หัวหน้าสายหรือหัวหน้าหมวด ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน โดยเฉพาะ ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการและผู้บริหารโรงเรียน" โรงเรียนส่วนใหญ่กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลการศึกษาให้ครูอาจารย์ผู้สอนยึดเป็นแนวปฏิบัติทางเดียวกัน ตามแนวคิดของ กิติมา ปรีดีคิลก (2532) ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญ ในการดูแลส่งเสริมให้การวัดและประเมินผลเป็นไปตามที่คาดไว้ และมีหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับ การวัดผลการศึกษาของนักเรียน คือ กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการวัดผล จัดทำเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการสอบ จัดตารางสอบ จัดเวลา จัดผู้ควบคุมการสอบ และประเมินการสอบที่ผ่านไป แล้ว เพื่อหาแนวทางแก้ไขพัฒนาโอกาสต่อไป ส่วนการประเมินผลงานด้านนี้ ใช้วิธีสังเกตพฤติกรรมและผลการเรียนของนักเรียน ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้บริหารควรจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานด้วยวิธีการอื่น เช่น จัดประชุมสัมมนา กำหนดจุดประสงค์และตัวบุคคลให้ชัดเจนเพื่อหาข้อบกพร่องและแนวทางแก้ไขปรับปรุง

ส่วนปัญหาที่พบในด้านนี้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยปัญหาที่ผู้บริหารและครูอาจารย์ส่วนใหญ่ระบุไว้ คือ ไม่ได้นำผลที่ได้จากการประเมินมาปรับปรุงงานวิชาการ ปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด แต่ก็เป็นเรื่องที่สำคัญมากและโรงเรียนส่วนใหญ่ก็ประสบปัญหานี้ ดังที่ สุกใส (2522) และฉวีวรรณ เต็มพิทักษ์ (2528) ได้ทำการวิจัย พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ ไม่มีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงานวิชาการ และปรับปรุงการเรียนการสอน อาจมีสาเหตุมาจากวิธีการประเมินผลที่พบว่า ผู้บริหารใช้วิธีสังเกตผลการเรียนของนักเรียน ส่วนครูอาจารย์ เสนอผลการเรียนให้ผู้บริหารพิจารณา ซึ่งตรงกับผลการวิจัย ของ ศิริธร

สุขโฆใจ (2531) ที่พบว่า ผู้บริหารประเมินผลการปฏิบัติงานวิชาการ โดยวิธีการสังเกต จึงทำให้ผลที่ได้ ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนพอที่จะนำมาใช้ในการปรับปรุงงานวิชาการได้ เพราะการประเมินผลการปฏิบัติงานทุกด้าน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทราบว่า การดำเนินงานที่ผ่านมานั้น มีปัญหาอุปสรรค ข้อดีข้อเสียและได้ผลเป็นอย่างไร แล้วจึงนำผลที่ได้มาปรับปรุงวางแผนการดำเนินงานในครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ เพื่อให้การดำเนินงานด้านวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ควรมีการดำเนินงานด้านวิชาการ ดังนี้

สำหรับผู้บริหาร

1. การดำเนินงานด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผู้บริหารควรจัดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีการประสานงานกัน เพื่อป้องกันการดำเนินงานซ้ำซ้อนและเพื่อให้งานมีความสอดคล้องต่อเนื่องกัน
2. ควรจัดสื่อการเรียนการสอนให้มีปริมาณพอเพียงและปรับปรุงการให้บริการให้มีประสิทธิภาพ โดยส่งเสริมให้มีสื่อการเรียนการสอนประเภทที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อให้นักเรียนได้ใช้เวลาว่างในการพัฒนาการเรียน
3. ห้องสมุดควรจัดกิจกรรมที่เป็นการประชาสัมพันธ์ ให้นักเรียนและครูอาจารย์เห็นความสำคัญและประโยชน์ของห้องสมุดและใช้ห้องสมุด ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอน และเพิ่มจำนวนหนังสือให้มากขึ้น โดยสำรวจความต้องการใช้หนังสือจากผู้ใช้บริการทุกฝ่าย เพื่อจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสม
4. ผู้บริหารควรประชาสัมพันธ์ให้ครูอาจารย์ในโรงเรียนเห็นความสำคัญของงานด้านการแนะแนวเพื่อให้บริการแนะแนวในการช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาด้านต่าง ๆ

สำหรับครูอาจารย์ผู้สอน

1. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ควรมีการประสานงานกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับทุกฝ่าย เพื่อป้องกันการดำเนินงานซ้ำซ้อนและเพื่อให้งานมีความสอดคล้องต่อเนื่องกัน
2. ควรผลิตสื่อการเรียนการสอนขึ้นใช้เองเพื่อช่วยแก้ปัญหาปริมาณไม่พอเพียง
3. ควรจัดการเรียนการสอนโดยใช้ประโยชน์จากห้องสมุดให้มากขึ้น และจัดซื้อหรือเสนอรายชื่อหนังสือให้บรรณารักษ์จัดซื้อเพิ่มเติมในห้องสมุด
4. ควรให้ความสำคัญในการรับบริการจากฝ่ายแนะแนว เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาด้านต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับ การดำเนินงานด้านวิชาการของโรงเรียนสาธิต ที่สังกัดหน่วยงานอื่น ๆ
2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับ การดำเนินงานด้านวิชาการของโรงเรียนมัธยมสาธิต โดยจำแนกตามขอบข่ายงานวิชาการเฉพาะด้าน เช่น ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน การนิเทศและพัฒนาครู การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน ห้องสมุด การแนะแนวและการประเมินผล ในลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพ
3. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีผลต่อ การดำเนินงานด้านวิชาการ ของโรงเรียนมัธยมสาธิต